

**МОНАШКИ ПОДВИГ
КАО ДЕЛАТНО ИСПУЊЕЊЕ
АПОСТОЛСКИХ РЕЧИ:
Мени се разије свей̄ и ја свей̄у.
(Гал. 6,14)**

*Њеїово Високоїреосвешїенсїво
Митїройолий лимасолски ї. Аїанасије, Киїар*

УНУТРАШЊИ ЖИВОТ МОНАХА У САВРЕМЕНОЈ ДУХОВНОЈ СТВАРНОСТИ

Искрено благодарим Преосвећеном Епископу и љубљеном брату у Христу, г. Пахомију, за уважени позив мојој смерности да учествујем и беседим на овом значајном Монашком сабрању, који организује Манастир Преподобног Прохора поводом 950 година од свог оснивања и 700 година од обнове Светог краља Милутина.

Задата тема, која ми је поверна да је обрадим, гласи „Унутрашњи живот монаха у савременој духовној стварности.”

Пресвети Дух нам је кроз нашег Светог апостола и јеванђелисту Јована Богослова открио у Јеванђељу да *Лоїос њосїаде ѡело и насїани се међу нама, и видесмо славу Њеїову, славу као Јединородноїа од Оца, ѡун блаїодаїи и истїине и онима који їа їримише даде власїи да бду чеда Божија, онима који верују у име Њеїово*¹. Тај јеванђелски опит обнављања иконе Божије у палом човеку, који га поново чини „чедом Божијим” по лику и подобију његовог Створитеља, даровао нам је Господ наш Исус Христос својим оваплоћењем, у својој Цркви и кроз Цркву, где се пали човек рађа и препорађа за Царство Божије.

1 Јн. 1, 14 и 12.

Господ нам је предао заповест да се свакодневно и непрестано молимо, иштући да дође то Царство Божије. *Да дође царство Твоје*, говоримо непрекидно у молитви Господњој. Шта је Царство Божије? Шта би друго могло да буде, ако не Он сам, Господ наш Исус Христос, наш сведобри Спаситељ, Цар славе. Он је Царство Божије. Он нас уверава: *Ако ме неко људи, реч моју држаће, и Отац мој љубиће њега; и ми ћемо доћи и у њему ћемо се наситити*², и тако се рађа наша ватрена молитва Богу: *да дође царство Твоје*³. Где то долази Царство Божије? Опет нам Господ открива: *Царство Божије унутра је у вама*⁴. Царство Божије је у нама. Тај јединствени „манастир” Тројичног Бога налази се унутар човека, у средишту његовог срца, где се савршава велика тајна вечног брака женика Христа са човеком. Он постаје истинско чедо Божије, а Бог се јавља као његов отац. Човек открива величанственост лика Божијег у себи и постаје сличан љубљеном Исусу Христу, јер је Он његов праобраз, Саздаатељ и Створитељ. Све ове тајне благодати постојавају у човековом „дубоком срцу”⁵, далеко од погледа осталих људи, непознато чак и нама самима, у ћутању и тишини, славословном изненађењу, „теби незнано” – по речима Преподобног аве Исака Сирина. То је унутрашњи живот, у мистичном пределу срца, монаха и сваког хришћанина који љуби Господа, иштући јављање Његове славе.

Међутим, несумњиво је потребно много захтевног духовног делања да би се тај тријумф неизрециве радости јединственог Божијег присуства у нашем срцу показао

2 Јн. 14, 23.

3 Мт. 6, 10.

4 Лк. 17, 21.

5 Према: Пс. 63, 6.

као достижан и реалан. Нелажна уста нашег Господа откривају нам комплетан начин и предуслове да постанемо Његови ученици и Његова чеда. У Светом Јеванђељу нам говори: *Ко хоће за мнош да иде, нека се одрекне себе и узме крст свој, и за мнош иде.*⁶ *Ко хоће.* Значи, онај који жели. Не само неки од нас, него свако ко жели, дакле сви су позвани да ходе триблаженим и благословеним путем за Христом. Онај који хоће. Позив је свима упућен, али одазива се онај који хоће. Човек треба да хоће; ако неће, ништа не бива. Без његовог личног пристајка и сарадње не дешава се ништа. Али ако хоће, збива се наредни корак, како нам то врло лепо откривају Свети оци. Господ није рекао: ко може, ко има снаге – јер, наш сведобри Творац и Саздатељ зна да нас је наш пад расточио, учинивши нас дословно неупотребљивим. Говори нам: ко хоће, а Оци нам тајанствено поручују: „Подај Богу твоје произвољење и примићеш од Бога Његову снагу”. Дакле, дај Богу своје произвољење; не чак ни вољу, већ само своје хтење, настројење, свој избор, жељу и тада ће ти Бог даровати своју снагу. Подсетимо се Спаситељевог разговора са Његовим светим ученицима о богатима. Зачувши како је „тешко богатоме ући у царство Његово” и да је лакше *камили кроз илене уши ироћи неіоли боіаіиима у Царство Божије ући*⁷, преплашени и узнемирани ученици завапише ка Учитељу: *Ко се, дакле, може сјасіи?*, а човекољубиви Господ им одговара: *Људима је ово немоіуће, а Боіу је све моіуће.*⁸ Снагама палог човека, потчињеног и поробљеног страстима и гресима, то је заиста немогуће. Али, силом Христовом све постаје остварљиво. То

6 Мк. 8, 34.

7 Мк. 10, 25.

8 Мт. 19, 25–26.

Господ и говори у Јеванђељу: *без мене не можете чинити ништа*⁹. Заиста, ми сами не можемо ништа да учинимо. Ништа! Ни једну ствар! Али силом Божијом немогуће постаје могуће, и тешко – лако. Апсолутно ништа не остаје немогуће и неизводљиво. *Све моју у Христју Који ми даје моћ*¹⁰, каже некадашњи гонитељ хришћана, а потоњи огњени апостол, велики и божанствени Павле. Пошто, дакле, *све моју*, онда не постоји ништа немогуће и неостварљиво, него силом Божијом све постаје могуће. Дакле, онај који хоће – може, у Христу Који даје моћ.

Господ нам даље говори: „за многа нека иде”. То није просто један покушај исправљања нашег карактера, избегавање погрешака и уклањање од лоших дела, него – следовање Христу. Значи, Христос корача испред нас, а ми идемо за Њим. По Његовим стопама: „стопама Његовим да ходимо”, кажу Свети наши, ти прави ученици и следбеници Божији. Он је наш путоказ и истинити пут; Он – наш праобраз и прволик. Не следујемо некаквом моралном устројству људског понашања, него тражењу Његових путева са љубављу. *Душа се моја њрилејила за Тебе*¹¹, узвикује заљубљеник Божији, пророк Давид, док заљубљена душа, рањена љубављу, дан и ноћ тражи вољеног женика Христа: *На њосїељи својој ноћу ѡражих оноїа коїа људи душа моја; ѡражих їа, али їа не наћох. /.../ ѡражићу оноїа коїа људи душа моја /.../. Видестїе ли оноїа коїа људи душа моја?*¹² Ове непролазне речи имају свеобухватни смисао. Ходимо за Христом, идемо *Њеїовим сїоїама*¹³. Христос је за нас оно што тражимо. Он и само Он јесте крајња

9 Јн. 15, 5.

10 Фил. 4, 13.

11 Пс. 62, 8.

12 Песма 3, 1–3.

13 1. Пет. 2, 21.

жеља наше душе. „Прави монах је онај који у овом животу нема ништа осим Исуса.” Исус је за нас све и сва, како је из личног опита говорио Његов ученик савременог доба, Преподобни Порфирије Капсокалит.

Нека се одрекне себе, говори нам даље Господ. Пошто је одредио предуслове, дао нам тајанствени кључ успеха и указао на циљ нашег стремљења, Господ нас ставља пред практично остварење тог циља. *Нека се одрекне себе*. Прво дело: одрицање од старог човека. Не одрицање од нашег бића Богом сазданог, коме тежимо, него одрицање од палог човека, иструлелог од последица пада у страсти и грехе. Одрицање од себе значи оно што Свети оци називају очишћењем, а то је први степен духовне борбе. Одрицање од сваког вида греха и робовања свакој страсти, уопште од сваке ствари и мисли која нас одваја од Бога и поробљава мрачним и неразрешивим свезама греха. Потребна је „крвава борба до смрти”, како је говорио и Преподобни отац наш Јосиф Исихаста, да бисмо нашег старог човека навели на делатну доследност испуњавања светих заповести, које нам је Господ предао не као законске одредбе, већ као лекове који неутралишу грех. Немојмо да пројављујемо незнање за новог човека по Христу – заповести Христове воде нас као путокази ка очишћењу од греха и откривању у нама човека по Христу. А када као слаби паднемо, Господ нам нуди велику тајну покајања, да привучемо исцељујућу благодат Светога Духа који ће нам исцелити ране и греховне повреде, да бисмо поново задобили здравље свог бића и поставили чврст темељ нашем духовном здању: свето смирење, које отвара у нама приступ божанској благодати. Али, борба се не састоји само у одбацивању греха, у одлагању хаљине греха: *нећемо да се свучемо нејо да се*

*још обучемо.*¹⁴ Ми не желимо само да будемо далеко од греха; то нам није довољно. То је веома добро, али није оно што се од нас тражи. А тражи се не само свлачење са себе старог човека греха, него и облачење у новог, по Христу сазданог. *Који се још у Христѿа крстѿисѿе, у Христѿа се обукосѿе*¹⁵, поручује нам Свети апостол Павле. То и јесте истински циљ живота у Христу: да се обучемо у Христа; да постанемо једно са Њим; да Христос неодступно пребива у нашем срцу и читавом нашем бићу.

Шта нам даље говори Господ? После *нека се одрекне себе*, после одричног, долазимо до потврдног исказа: *нека узме крстѿ свој*. Нека подигне свој крст. Шта ово значи у нашем практичном животу? Да трпељиво, истрајно и са вером у распетога за нас Господа носимо сами себе и своје ближње, наше окружење, наш свет, нашу трулежност и смрт, све оно што се дешава у оквиру нашег свакодневног крста и борбе за подражавање Христу, да бисмо постали слични Њему. Једино се тиме укида наша нагота, коју нам је непријатељ приредио нашим падом. Човек се на том мученичком путу свог најдубљег смирења исцрпљује до потпуне изнемоглости, постаје раван земљи, а његова душа силази до *ѿакла најдубљеѿа*¹⁶. Доспева до дна! Не постоји ништа ниже! Постао је „нижи од свих”. Нема спуштања ни милиметар испод. Човек окуша „горку воду”¹⁷ губитка и пакла! Када доспе тамо доле, не преостаје му никаква људска нада. Све се у њему и око њега срушило: он сам, људи око њега, његова знања, његове врлине и снаге, све се срушило и човек се,

14 2. Кор 5, 4.

15 Гал. 3, 27.

16 Пс. 85, 13.

17 Према: 2. Мојс. 15, 23.

потпуно исцрпљен, држи за једну једину нит у понору губитка и незнања. „Држи свој ум у аду и не очајавај”, чује Господа како му говори оно што је рекао Светом Силуану. Застрашујуће искуство свеобухватне смрти и вечног очајања. Додир пакла, окушање мрака и демонске агоније. *А Ти Госјоде, докле ћеш?*¹⁸, вапије намучени, духовно и телесно расточени човек.

Та танушна нит јесте уздање у Бога, вера да Он „не жели смрти грешника.”¹⁹ И очајни човек почиње као самртник да шапуће: „Господе, спаси ме”, *„Немој ме оставијши, Госјоде Боже мој, немој се удаљијши од мене. Похијшай у њомоћ мени, Госјоде сјасијшељу мој,*²⁰ јер се у Тебе, Господе, уздам²¹. И пошто стигне до ада, носећи свој крст, према својој снази и произвољењу, остајући *веран до саме смрји*²² тада, преко сваког очекивања, долази до расплета. Када је у потпуном бешчашћу и изнемоглости видео да се скоро све изгубило и завршило, када схвати да му не преостаје ништа друго него да преда душу и изговори: *сврши се*²³, да сиђе у пакао најдубљег смирења и богоостављености, догађа се оно чиме Господ завршава своје речи: *нека њође за мно*. Слуга тада заиста постаје син, заробљеник – слободан, запао међу разбојнике демоне – исцељен у гостионици Христове Цркве, сиромашан и бедан, наг и мртав сада постаје богат и срећан, пун живота, благолик, светао и радостан, али изнад свега – постаје „сличан Њему”, Христу Цару и Богу нашем.

18 Пс. 6, 3.

19 Према: Језек. 33, 11.

20 Пс. 37, 21–22.

21 Према: Пс. 30, 1.

22 Откр. 2, 10.

23 Јн. 19, 30.

Све ово одвија се у *скривеном човеку срца*²⁴, у најдубљем срцу које постаје брачна одаја, где женик Христос царује у све векове. То је монахов унутрашњи живот у Христу, Царство Господа Бога нашега у нама.

Како све ове тајне постојавају на пољу монаштва? Слава Свесветоме Богу! Има и данас душа које љубе Христа више од свега што овај свет пружа. Постоје мушкараци и жене, млађи и старији, који жуде за Жеником њихових душа и иду за Њим *куда ѿг ѿође*.²⁵ Монаштво је „нераван пут” који изабира заљубљеник у Христа, али божанска љубав изравнава његове бразде и заслађује горчину напуштања света, чинећи радосним тај тесни и жалосни пут који, међутим, води у живот вечни.

Истински страшну, болну и тешко изводљиву борбу данашњег монаха не чине толико трудови, бдења, спавање на земљи, богослужења и остали напори монашког живота, колико рушење идола његовог „ја”. А то је заиста тешко, заиста мучно и страховито болно. Човек, одрастајући у свету, гради од свога „ја” лажног идола и поистовећује се са њим, а да тога није ни свестан. Овај идол потпуно је срастао са нашим бићем – ми трчимо око њега, хранимо га, развијамо, потврђујемо, штитимо, бранимо и подржавамо када му се неко противи или осећамо да га напада. Бранити себе и згазити своје непријатеље, у свету се сматра успехом.

А шта се дешава у монаштву? Ништа од свега што смо малочас навели; и не само то, него по допуштењу Божијем и олује, муње и громови, догађаји и покушаји рушења нашег идола. Тада Христов подвижник схвата да је све оно што је садио и гајио свих година живота

24 1. Пет. 3, 4.

25 Откр. 14, 4.

у свету, са толиким одушевљењем и ревношћу, било заливано „смрдљивом водом сујете”²⁶. Плодови су се показали горким и смртоносним, а он сам постао је одбојан и неподношљив чак и људима из свог окружења. Његов старац, његово братство, животна средина, догађаји који се нижу један за другим, непрестано указују на његову велику промашеност. Тако његова „добра” слика, мислени цар Навуходоносор зацарен у њему почиње да се распада. Бол и напор, јадиковке и плач, бунт логике и читавог његовог бића, мрак и замућеност ума и срца – да би спасао идола свога „ја”. Он, противник Бога Који се *јордима јројиви а смиренима даје блајодај*²⁷. Не жели да се смири, одупире се, али „рука је Господња подигнута”²⁸. Човекољубива рука Господња, исцељујуће и очински, али и убитачно и одлучно, немилостиво удара лажног идола, и са великом буком разбија се идолска слика човековог нечистог „ја”.

Тада слуга Господњи самртнички шапуће са пророком Давидом: *Јер сѣреле Твоје усѣрелише ме и рука ме Твоја ѿишѣи. Нема здрава месѣа на ѿелу моме од ѿнева Твоја; нема мира у косѣима мојим од ѿреха моја. Јер безакоња моја изађоше врх ѿлаве моје, као ѿешко бреме оѿежаше ми. Усмрдеше се и зајнојише се ране моје од безумља моја. Зѣрчио сам се и јојурѣо се веома, вас дан идем сеѣан. Јер сам изнуѣра јун оѣна и нема здрава месѣа на ѿелу мом. Изнемојох и веома ослабих, ричем од ѿрзања срца своја*²⁹. Тада се слуга Господњи спушта ниже од земље, додирује пакао, окуша сатанино зло и своје потпуно распадање.

26 Свети Јован Лествичник, „Поука II. О беспристрашћу”, у *Лествица* (Београд: Манастир Хиландар, 2008), 26.

27 1. Пет. 5, 5.

28 Према: Иса. 5, 25.

29 Пс. 37, 2–8.

Ако он, тако изгубљен и расточен, положи наду на Бога а не на своја дела и себе самог, из његовог самртничког бића јавља се слабашна молитва: „Господе Исусе Христе, помилуј ме!” Али, Господ се још увек не јавља! Хладно ћути и ништа не одговара. И подвижник Христов доспева до крајњег безнађа. Ако упорно вапије: „Господе, помилуј ме”, пошто се смири до последњег атома свог духовног и телесног бића, слатки Господ се јавља и Христом исцељени спознаје искуствено, а не више теоријски, да је Господ *крошак и смирен срцем*³⁰; да Његови ученици и они који жуде да се уподобе Њему треба и сами да постану кротки и смирени срцем, а не само наизглед такви. Благодарни подвижник тада славослови безграничну милост женика Христа и са сузама исповеда: *Добро ми је шћо си ме унизио, да бих научио законе Твоје*³¹. Тада налази прави смисао јеванђелског живота у Христу, а у њему истински пребива Христос Бог наш. Тада заиста опитно спознаје да је „Царство Божије унутра у вама”³².

То је и истински кључни показатељ да монашко устројство живота захтева велико трезвеноумље и будност, да се човек не би изгубио у мраку богоостављености и светог „самопрезира”, како то тачно описује онај који се сам мучио и научио тајнама благодати, наш савремени Свети отац Софроније из Есекса.

Ако се ова лекција успешно савлада, све остало је веома лако и решиво, али су увек потребни будност и доследност, јер прелест немара и непажња вребају да украду благо које је подражавалац Христов сакупио у

30 Мт. 11, 29.

31 Пс. 117, 71.

32 Према: Лк. 17, 21.

својој души. А изнад свега, никада немојмо сметнути са ума речи великог научника монашког духовног живота у Христу, Светог Јована Лествичника: *Моли се за ойрошїај їрехова, чак и када се йойнеш на врх лестївице врлина.*³³ Амин.

33 Свети Јован Лествичник, „Поука XXVIII. О мајци врлина, светој и блаженој молитви”, у *Лестївица*, 189.